

Camera Obscura

Wie als pelgrim het Museum Dr. Guislain in Gent bezoekt, moet al heel wat eelt op zijn ziel hebben om niet onder de indruk te geraken van de diverse kunstwerken die de organisatoren andermaal op meesterlijke wijze rond het thema depressie ‘in donkere kamers’ hebben samengebracht. Het is kunst samengebald tot een ontroerende en beklijvende ervaring in een nieuwe ontmoeting met het psychisch lijden bij onze medemens.

Men kan over psychiatrie aan de studenten veel vertellen vanuit een vaak kleurrijke casuïstiek, men kan psychiatrie misschien ook aanleren of intellectueel bestuderen in dikke tekstboeken of dito DSM-traktaten, maar wie psychiatrie echt wil ervaren op emotioneel en diep existentieel niveau kan moeilijk een beter middel bedenken dan een regelmatig bezoek aan dat unieke en steeds weer verbazende museum.

Kunst en psychiatrie, affect en emotie, verwondering en bezinning ‘sur la condition humaine’, het komt er allemaal en tegelijk op je af. Soms subtiel in schoonheid, ontroering en volle rijkdom maar soms ook ongefilterd en met volle geweld. De impact blijft hoe dan ook steeds nazinderen en verbazen.

Verbazingwekkend is ook te bedenken dat je dat allemaal ervaart en verwerkt in je eigen donkere kamertje, de camera obscura van je brein. Stel je even voor: het brein, die glutineuze, vettige massa van om

en bij de 1,4 kg gehuld in doodse stilte en eeuwige duisternis, gelegen achter de beenderige muur van je schedelpan, gevoelloos t.o.v. pijn en rusteloos bezig met het omzetten van zuurstof en glucose tot elektrische pulsen. Binnen dat brein zitten ontelbare rekeneenheden (de neuronen), onderling zeer dicht verbonden in diverse uiterst complexe neuronale netwerken die voortdurend bezig zijn met het produceren, communiceren en verwerken van de stromen aan axonale potentialen die het via de diverse zintuigelijke kanalen (gehoor, zicht, tast, geur...) binnenkrijgt. Hersenen zien evenwel geen kleuren, ruiken geen geuren noch horen ze leuke melodietjes. Ze verwerken alle input puur als reeksen elektrische impulsen.

Hoe maken ‘wij’ in onze ‘geest’ dan de vertaalslag van dergelijke multi-sensoriële, analoge ‘impuls-treinen’ naar een fenomenologische wereld van inzicht, emotie en kennis, maar ook en vooral van ontroering en spiritualiteit? Daar, in onze individuele donkere kamer, schuilt het ware mysterie, de fascinatie van het brein.

Die verklaring vinden van het ‘hoe’, dat inzicht ontdekken laag na laag, die mechanismen nog meer verfijnd ontrafelen, het lijkt een schier onmogelijke opdracht. Even moeilijk als de chemicus die bij het zien van een nieuwe molecule op papier zich onmogelijk kan voorstellen hoe de materie opgebouwd uit die miljoenen moleculen er fysiek zal uitzien.

Van atoom naar materie en van neuron naar ontroering, het vereist een conceptuele en dimensionele gedachtesprong die zo enorm is dat een en ander zich zelfs aan onze verbeelding lijkt te onttrekken.

De stap van het kleine naar het grote is veel meer dan een louter lineaire combinatie van individuele eigenschappen. Het is een emergent, hoogst non-lineair ontstaan vanuit de dynamische interacties in complexe en zichzelf modificerende, adaptieve communicatienetwerken. Denk maar aan de intelligentie van mieren of vogelzwermen. Uit lokale, zelfs vrij eenvoudige interacties kunnen erg complexe functionele entiteiten ontstaan die niet meer eenduidig te voorspellen zijn.

Het was destijds professor Van den Bergh die zei “neurologie en psychiatrie zijn misschien gescheiden van tafel, maar niet van bed”. Evenmin als cognitie en emotie in de hersenen strikt te scheiden zijn, zou het volstrekt artificieel en zelfs contraproductief zijn om beiden niet in al onze ondernemingen te integreren. Sommigen zien dat als een onoverbrugbare kloof, maar wie rondwandelt in het Museum Dr. Guislain ervaart het veeleer als een permanente uitnodiging en een fascinerende wetenschappelijke uitdaging om onze neuronale kennis van de psyche te blijven verdiepen, zonder daarbij ooit de hogere dimensie van de menselijke verbinding uit het oog te verliezen.

De kracht zit in de uiteindelijke harmonie zoals destijds door Petrus-Jozef Triest en Jozef Guislain op perfecte wijze werd verwoord met het begrip ‘cure and care’.

In de psychiatrie zijn we aan onze patiënten maximale professionele competenties en kennis verschuldigd, maar ook liefde voor de patiënt als naaste en mede-

mens. Evenmin als we gediend zijn met empathiearme kille wetenschappers type ‘mindless brains’, worden we geholpen door warrige hersenspinsels van goeroes en fantasten type ‘brainless minds’. Maar ook moeten we beseffen dat de enorme complexiteit van het brein elk mens tot een uniek individu maakt en dat afstandelijke procedurele geneeskunde geen plaats verdient in de moderne psychiatrie, net omdat elke vorm van ‘cure’ steeds beter wordt als ze wordt toegepast op een basis van respect en ‘care’. Goede zorg helpt ons niet alleen te luisteren naar wat de patiënt ons vertelt, maar ook te horen wat de patiënt ons niet vertelt.

De wereld van de psychiatrie opent zich pas voor het licht als de brain-mind-integratie er volledig is, ‘cure and care’ daarbij het leidmotief wordt en liefde voor de medemens en respect voor alle leven de grondhouding waarop – naar Hippocrates – elke vorm van geneeskunde en geneeskunst dient te berusten. Pas dan kan de patiënt zich veilig voelen, begrepen, gesteund en geholpen in de zekerheid van een optimale medemenselijke en professionele deskundigheid bij de zorgverstrekkers.

Wie in het Museum Dr. Guislain rondwandelt, voelt zeer goed die innige verbinding tussen mens en kunst, tussen geest en neuron en beseft ten volle de noodzaak om het onbegrip, de onkunde, de vele stigma’s en andere donkere kamers in deze wereld open te breken voor het licht.

Camera obscura of een ruimte vol levend licht? Met uw keuze voor de lectuur van ons tijdschrift koos u duidelijk voor de tweede optie.

Wandelt U even verder met ons mee?

Dr. Georges Otte